

ERTAKLARNING BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARI TARBIYASIDAGI O'RNI

Dilshoda Nuritdinova Fazliddin qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim kafedrası o'qituvchisi

dilshodanuritdinova9@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilari nutqining boyligi, erkin fikrlashini o'stirish, izlanuvchanligi, xotirasining yaxshilanishi, topqirligi, ziyrakligi, ilg'orligi va xalq og'zaki ijodining mahsuli bo'lmish ertaklarga bo'lgan qiziqishi va muhabbatini orttirish borasidagi fikr-mulohazalar yoritilgan.

Tayanch so'zlar: darslik, his-tuyg'u, halollik, to'g'rilik, ziyraklik, tafakkur, tahlil, xotira, ertak.

Аннотация. В статье рассматриваются богатство речи младших школьников, развитие свободомыслия, любознательности, совершенствование памяти, сообразительности, изобретательности, успеваемости, а также интерес и любовь к сказкам, которые являются продуктом народного устного творчества. обсуждаются в статье. Отзывы выделены.

Ключевые слова: учебник, эмоция, честность, правильность, интеллект, мышление, анализ, память, сказка.

Abstract. In the article, the richness of the speech of elementary school students, development of free thinking, inquisitiveness, improvement of memory, ingenuity, ingenuity, progress, and interest and love for fairy tales, which are the product of folk oral creativity, are discussed in the article. feedback is highlighted.

Key words: textbook, emotion, honesty, correctness, intelligence, thinking, analysis, memory, fairy tale.

Kirish. Ertak — xalq og'zaki poetik ijodining asosiy janrlaridan biri; to'qima va uydirmaga asoslangan, sehrli, sarguzasht va maishiy xarakterdagi epik badiiy asar. Asosan, nasriy shaklda yaratilgan. Mahmud Koshg'ariyning	"Devon-u lug'otit turk" asarida "etuk" shaklida uchraydi va biror voqeani og'zaki tarzda hikoya qilish ma'nosini bildiradi. Ertak Surxondaryo, Samarqand, Farg'ona o'zbeklari orasida matal, Buxoro atrofidagi tuman va qishloqlarda
--	--

ushuk, Xorazmda varsaqi, Toshkent shahri va uning atrofida cho'pchak deb ataladi. Ertak hayot haqiqatining xayoliy va hayotiy uydirmalar asosida tasvirlanganligi, tilsim va sehr vositalariga asoslanishi, voqea va harakatlarning ajoyib-g'aroyib holatlarda kechishi, qahramonlarning g'ayritabiiy jasorati bilan folklorning boshqa janrlaridan farq qiladi. Ertaklarda uydirma muhim mezon bo'lib, syujet voqealarining asosini tashkil etadi, syujet chizig'idagi dinamik harakatning konflikt yechimini ta'minlaydi.

Asosiy qism: Ertaklar – yaxshilikka yetaklar. Ertaklarni har bir bola sevib o'qiydi, tinglaydi. Chunki bola uchun bu juda ham qiziqarli tuyuladi. Shuning uchun ham biz pedagoglar bolalarning ilk yoshidanoq, ilk maktab chog'idanoq ertaklarga bo'lgan qiziqishini orttirib borishimiz kerak. Bola yoshlikdan xalq og'zaki ijodiga qiziqsa, kelajakda albatta kitobga mehri oshadi, fikrlashi, dunyoqarashi kengayadi. Biz tahlil uchun 4-sinf "O'qish" darsligida keltirilgan "Hiylagarning jazosi" deb nomlangan xalq og'zaki ijodi mahsuli sanalgan ertakni tanladik tahlillarni umumlashtirilib, kerakli xulosalar chiqarib olamiz.

Ikki o'rtoq bor edi. Biri sodda, ikkinchisi esa hiylagar edi. Ular bir kuni savdogarchilik qilish uchun bir

yoqqa ketayotganlarida yo'ldan bir xalta tilla topibdilar. Soddadil hiylagarga: – Omadimiz keldi, endi bularni bo'lib, orqaga qaytamiz, – desa, hiylagar:– Taqsim qilib o'tiramizmi? Hozir kimga qancha kerak bo'lsa olib, qolganini ehtiyot qilib berkitib ketaylik. Zarur bo'lganda yana kelib keragini olarmiz, – debdi. Soddadil uning so'ziga kirib «xo'p» debdi. Oltindan keragicha olib, qolganini bir daraxt ostiga ko'mibdilar. Shaharga yetib kelib, har biri o'z uyiga ketibdi. O'zini aqlli deb hisoblagan hiylagar ertasi kun borib, ko'milgan tillaning hammasini olib ketibdi. Soddadil o'z qo'lidagini xarjlab bo'lgach, hiylagar qoshiga kelib debdi:– Yur, oltindan picha olib kelaylik, juda muhtoj bo'lib qoldim. Hiylagar u bilan birga tilla ko'milgan joyga boribdi, lekin ular hech narsa topmabdilar. Hiylagar soddadilning yoqasidan ushlab: – Tillalarni sen olgansan, chunki sendan bo'lak hech kimning bundan xabari yo'q edi, – debdi. Soddadil bechora: «Olmadim», – deb har qancha ont ichsa ham foydasi bo'lmabdi. Hiylagar uni qoziga olib borib, bo'lgan gapni aytib beribdi va tillalarni topib berishini da'vo qilibdi. Qozi: – Guvoh va dalil bormi? – deb so'rabdi. Hiylagar: – Ostiga tilla ko'milgan daraxt guvohlik berib, tillani shu noinsof olib ketgan,– debdi. Qozi bu so'zni eshitib, hayron bo'libdi. Ancha gap-

soʻzdan keyin ertasiga guvohlik bergan daraxt yoniga borishga qaror qilishibdi. Hiylagar sevinib uyiga kelib otasiga: – Bu tilla hangomasini oʻz foydamizga hal etish sizga bogʻliq boʻlib qoldi. Sizga ishonib, daraxt guvohlik beradi, dedim. Endi mening gapimga koʻnsangiz, olib kelgan tillalarim oʻzimizga qoladi va yana qoʻshimcha shuncha tillaga ega boʻlamiz, – debdi. Otasi: – Men nima qilishim kerak? – deb soʻrabdi. Hiylagar:– U daraxtning ichi kovak boʻlib, unga oʻn odam bimalol yashirinsa boʻladi. Kechasi borib, u yerga joylashib olishingiz kerak, ertasiga qozi daraxt tagiga kelganida, daraxt nomidan guvohlik bersangiz boʻldi, – debdi. Ertasi kuni qozi shahardan chiqib, daraxt oldiga boribdi. Tomosha qilish uchun anchagina odamlar ham unga ergashib kelgan ekan. Qozi daraxtga qarab, tillalarning qayerdaligini soʻrabdi. Daraxtdan: «Tillalarni soddadil olib ketgan», – degan sado chiqibdi. Taajjublangan qozi daraxt atrofida aylanib yurib, unga diqqat bilan razm solibdi. Daraxtning katta kovagi borligini koʻribdi-da, hamma gapga tushunibdi. Oʻziga-oʻzi: «Xiyonatga marhamat yoʻq», – deb daraxt atrofiga shox qalatib oʻt qoʻydiribdi. Chol biroz chidab jim turibdi, lekin halok boʻlishini bilib, yolvora boshlabdi. Qozining buyrugʻi bilan uni daraxt ichidan chiqaribdilar. Qozi savol-javob qilib,

haqiqatni bilibdi, soddadilning toʻgʻriligi, hiylagarning makri maʼlum boʻlibdi. Chol chekkan azobiga va nomusga chiday olmay, shu yerning oʻzidayoq jon beribdi. Hiylagarni jazolab, adabini beribdilar va otasining jasadini yelkasiga orttirib, shaharga joʻnatibdilar. Soddadil esa toʻgʻriligi tufayli hamma tillalarga ega boʻlibdi. Ertakda soddadil va hiylagarlik doʻstligi va ularning bir tilla deb orasi buzilganini koʻrishimiz mumkin. Soddadil va hiylagarga xos xususiyatlar yaqqol oʻz ifodasini topgan. Hiylagarning qilgan hiylasi ertak oxirida xalqning oldida. oʻzini sharmanda qiladi Bunga chiday olmagan otasi esa voqea joyida halok boʻladi. Ertak bilan tanishgan har bir yosh bola darhol oʻziga kerakli xuloasani chiqarib oladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytadigan boʻlsak, ertaklar oʻquvchilarning tarbiyasiga, dunyoqarashiga katta taʼsir koʻrsatadi, milliy urf-odatlarini sevishga, qadriyatlarni qadrlashga, aqliy rivojlanishiga, nutqiy faoliyatiga beqiyos yordam beradi. Oʻzbek xalq ertaklari juda qadimiy tarixga ega. Xalq ertaklarida insonparvarlik, doʻstlik va boshqa xususiyatlar mujassamlashgan. Xalq ertaklari barchamizning koʻnglimizga birdek yoqadi hamda sevib oʻrganishimiz, mutolaa qilishimiz uchun munosib namunalardir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. S.Matchonov, A.Shojalilov, X.G'ulomova, Sh.Sariyev, Z.Dolimov. "O'qish", 4-sinf uchun darslik, Toshkent, "Yangiyo'l poligraf servis" nashriyoti, 2017. – 55-57-betlar.
2. Omonulla Madayev, Tojixon Sobitova, O'zbek xalq poetik ijodi. Toshkent, "Sharq" nashriyoti, 2010.
3. Iroda Azimova, Klaraxon Mavlonova, Sa'dullo Qur'onov, Shokir Tursun. "Ona tili va o'qish savodxonligi", 1-sinf uchun darslik, Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.
4. Iroda Azimova, Klaraxon Mavlonova, Sa'dullo Qur'onov, Shokir Tursun. "Ona tili va o'qish savodxonligi", 2-sinf uchun darslik, Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.
5. M.Umarova, X.Xamrakulova, R.Tojiboyeva. "O'qish", 3-sinf uchun darslik, Toshkent, "O'qituvchi" nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2019.

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHDA INTERAKTIV O'QITISH TIZIMINING O'RNI

Hasanova Gulnoz Qosimovna

Buxoro davlat pedagogika instituti

pedagogika kafedrası dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi

hasanovagulnoz@mail.ru

***Annotatsiya.** Maqolada pedagogika yo'nalishi talabalari uchun interfaol o'qitish usullaridan foydalangan holda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish jarayonida interaktiv o'qitish tizimidan foydalanish shakllari yoritib berilgan. Kognitiv faoliyatni tashkil etishning maxsus shakli sifatida interfaol ta'limning umumiy tamoyillari shakllantirilgan. Ta'limning bu turida ta'lim sifatini oshirish, ijodiy topshiriq asosida ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarining faol o'zaro hamkorligi bilan qulay ta'lim sharoitlarini yaratish kabi interfaol texnologiyalardan foydalanish zarurligi ta'kidlab o'tilgan.*